

EESTI MAAÜLIKOOL
Põllumajandus- ja keskkonnainstituut

Kärt Roossaar

**TUULEVESKID KUI KULTUURIPÄRAND JA NENDE
POTETSIAAL TURISMIOBJEKTIDENA EESTIS**

WINDMILLS AS CULTURAL HERITAGE SITES AND THEIR
POTENTIAL AS TOURIST ATTRACTIONS IN ESTONIA

Bakalaureusetöö
Loodusturismi õppekava

Juhendaja: Lea Sudakova, *MSc*

Tartu 2025

Eesti Maaülikool Kreutzwaldi 1, Tartu 51006		Bakalaureusetöö lühikokkuvõte	
Autor: Kärt Roosaar		Õppekava: Loodusturism	
Pealkiri: Tuuleveskid kui kultuuripärand ja nende potentsiaal turismiobjektidena Eestis			
Lehekülgi: 32	Jooniseid: 5	Tabeleid: 1	Lisasid: 3
ETIS-e valdkond ja CERCS-i kood: S196 Sotsiaalökonomika Juhendaja(d): Lea Sudakova Osakond või õppetool: : Elurikkuse ja loodusturismi õppetool Kaitsmiskoht ja -aasta: Tartu, 2025			
Tuuleveski ehk tuulik on mehhaaniline seade, mis töötab tuule jõul. Tuuleveskite algne funktsioon on ajas muutunud, kuid neil on potentsiaal kultuuripärandi kandjatena, kasutades neid turismiobjektidena. Teema on vähe käsitletud ning tuulikute piiratud nähtavus ja vähene kasutamine turismis viitavad rakendamata võimalustele. Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on kaardistada Eestis tegutsevad tuuleveskid, kus pakutakse turismiteenuseid ning analüüsida tuulikute täiendavaid kasutusvõimalusi kaasaegses turismis. Töö üheks praktiliseks väljundiks on Eestis turismiteenust pakkuvate tuuleveskite interaktiivne kaart, mis aitab suurendada nende nähtavust turismiturul. Töö teoreetiline osa annab ülevaate tuuleveskitest, nende omapäradest ja veskiturismist maailmas. Töö empiiriline osa põhineb kvalitatiivsest uuringust, mis keskendub tuuleveskitele, kus hetkel pakutakse erinevaid turismiteenust. Andmekorjeks viidi läbi viis poolstruktureeritud intervjuud veskiomanikega. Analüüsi tulemusel selgus, et enamik teenuseid on välja kujunenud omanike isiklikust huvist või turismituru nõudlusest. Neid teenuseid iseloomustab peamiselt hobi- või kogukonnapõhine lähenemine, kuid esines ka veskiomanik, kelle jaoks on teenusepakkumine peamine sissetulekuallikas. Suurimateks takistuseks peeti veski amortisatsiooni ning vajadust seda pidevalt hooldada. Turundusele pööratakse pigem vähe tähelepanu, sest on soov hoida isikliku kontakti külastajatega. Intervjuudest tuli välja kõigi veskiomanike sarnane ja kindel soov - pakkuda külastajatele ainulaadseid kogemusi, säilitades ja väärtustades kultuuripärandit. Töö praktiline väljund - interaktiivne kaart - sisaldab 23 tuuleveskit, mis on jagatud maakondade kaupa. Kaart aitab suurendada veskiturismi nähtavust ja loob aluse paremale omavahelisele koostööle. Edasised uuringud võiksid keskenduda sihtgruppide ootustele ning tuulikute rollile piirkondliku turismi arendamisel. Töö pakub väärtuslikku sissevaadet kultuuripärandi objektide elavdamise võimalustesse turismis.			
Võtmesõnad: tuulik, interaktiivne kaart, intervjuu, veskiturism, turundus			

Estonian University of Life Sciences Kreutzwaldi 1, Tartu 51006		Abstract of Bachelor's Thesis	
Author: Kärt Roossaar		Curriculum: Nature Based Tourism	
Title: Windmills as Cultural Heritage and Their Potential as Tourist Attractions in Estonia			
Pages: 32	Figures: 5	Tables: 1	Appendices: 3
ETIS research field and (CERCS) code: S196 Social economics Supervisor(s): Lea Sudakova Department / Chair: Chair of Biodiversity and Nature Tourism Place and year of defence: Tartu 2025			
A windmill is a mechanical device powered by wind. While the original function of windmills has disappeared over time, these structures still hold potential as cultural heritage assets and tourism attractions. The topic has received limited academic attention, and the low visibility and limited tourism use of windmills in Estonia suggest unexploited opportunities. The aim of this bachelor's thesis is to map windmills in Estonia that currently offer tourism services and to analyse their potential use in contemporary tourism. One practical outcome of the study is an interactive map displaying windmills that operate as tourism service providers in Estonia, with the goal of enhancing their visibility in the tourism sector. The theoretical part of the thesis provides an overview of windmills, their characteristics, and global examples of windmill tourism. The empirical part of the thesis is based on a qualitative study that focuses on windmills currently offering various tourism services. To gather data, five semi-structured interviews were conducted with windmill owners. The analysis revealed that most services have developed from the owners' personal interests or visitor demand. These services are largely shaped by a hobby-based or community-oriented approach, although in one case, tourism was identified as the main source of income. The most significant challenge was the continuous physical degradation of the windmills and the need for ongoing restoration. Marketing received relatively little attention, as many owners preferred a more personal and low-key approach. A common theme across interviews was the shared desire to offer visitors unique experiences while preserving and valuing cultural heritage. The practical outcome, the interactive map, features 23 windmills, organized by county. The map contributes to improving the visibility of windmill tourism and supports better collaboration between stakeholders. Future research could explore target group expectations and the role of windmills in regional tourism development. This thesis offers valuable insight into how cultural heritage sites can be revitalised through tourism.			
Keywords: windmill, interactive map, interview, marketing, windmill tourism			

SISUKORD

SISSEJUHATUS	5
1. KIRJANDUSE ÜLEVAADE	6
1.1. Tuuleveskid.....	6
1.1.1. Pukktuulik	6
1.1.2. Hollandi tuulik	7
1.1.3. Peaga tuulik.....	8
1.2. Tuuleveskite funktsiooni muutus ajas.....	9
1.3. Veskiturism maailmas.....	11
2. METOODIKA	13
2.1. Poolstruktureeritud intervjuud	13
2.2. Interaktiivse kaardi koostamine	14
2.3 Andmete analüüs.....	14
3. TULEMUSED	16
3.1. Seos tuuleveskiga ja huvi.....	16
3.2. Teenuse kirjeldus ja nende algatamise motiivid	16
3.3. Renoveerimine ja muinsuskaitse.....	18
3.4. Turundus	18
3.5. Perspektiiv.....	20
3.6. Interaktiivne Eesti kaart	20
4. ARUTELU	23
KOKKUVÕTE	25
ALLIKALOEND	26
LISAD.....	28
Lisa 1. Exceli andmebaas, tegutsevate tuuleveskite nimekiri.....	29
Lisa 2. Meilivestluse protokoll	30
Lisa 3. Intervjuu küsimused	31
Lisa 4. Lihtlitsents lõputöö salvestamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ning juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta	32

SISSEJUHATUS

Tuuleveskid on olnud sajandeid silmapaistvad rajatised Eesti maastikul. Nende esmane funktsioon oli vilja jahvatamine või vee liigutamine. Tööstusrevolutsioon ja tehnoloogiline areng tõrjusid järk-järgult traditsioonilised tuulikud nende esialgsest kasutusest kõrvale, kuid samas tõstsid esile nende väärtuse kultuuripärandi ja maastikuidentiteedi kandjatena. Tänapäeval on mitmed tuuleveskid leidnud uue kasutuse turismiobjektidena, pakkudes külastajatele elamusi, haridusvõimalusi ja ainulaadseid kogemusi erilises keskkonnas.

Kuigi Eestis on tänaseks säilinud väike hulk tuulikute, on nende potentsiaal turismiobjektidena suur, kuid sageli on nende nähtavus turismiturul piiratud. Tajutavalt on tuulikute kasutus turismis tõusutrendis, olles eeskujuks, kuidas ühendada kultuuripärand, kogukonnakeskne areng ja keskkonnasäästlik mõtteviis.

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk on kaardistada Eestis tegutsevad tuuleveskid, kus pakutakse turismiteenuseid ning analüüsida tuulikute kasutusvõimalusi kaasaegses turismis. Töö üheks praktiliseks väljundiks on Eestis turismiteenust pakkuvate tuuleveskite interaktiivne kaart, mis aitab suurendada nende nähtavust turismiturul.

Töö uurimisküsimusteks on:

1. Milliseid turismiteenuseid ja -tooteid pakutakse Eesti tuuleveskites tänapäeval?
2. Millised on veskiturismi arendamisel esinevad peamised takistused (nt rahastus, nähtavus, muinsuskaitsepiirangud)?
3. Kuidas suurendada tegutsevate tuuleveskite kui turismiobjektide nähtavust laiemale sihtrühmale?

Käesolev töö on oluline, sest see aitab esile tuua Eestis säilinud tuuleveskite kasutamata potentsiaali turismisihtkohtadena, ühendades kultuuripärandi väärtustamise, piirkondliku arengu ja keskkonnasäästliku mõtteviisi. Samuti pakub töö praktilise väljundina lahendusi veskiturismi nähtavuse ja ligipääsetavuse parandamiseks.

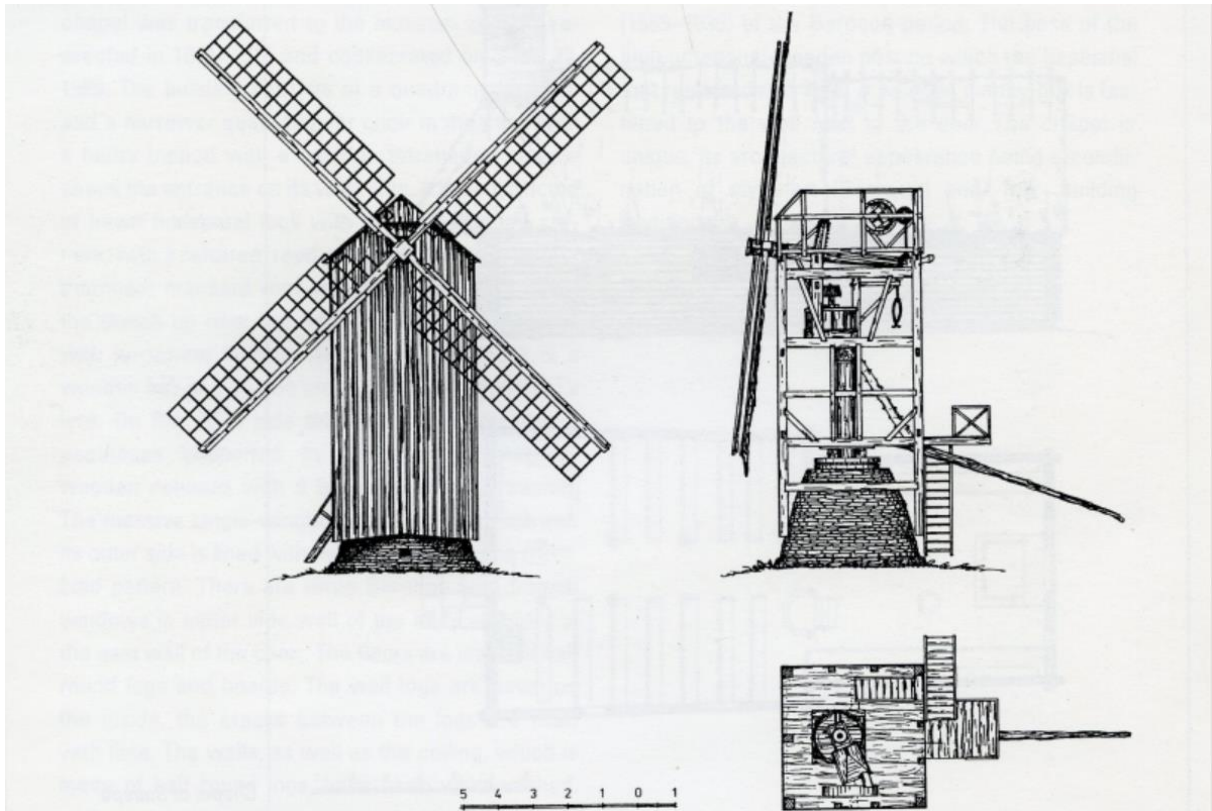
1. KIRJANDUSE ÜLEVAADE

1.1. Tuuleveskid

Tuuleveski ehk tuulik on mehhaaniline seade, mis töötab tuulejõul. Ajalooliselt on tuuleveski peamiseks ülesandeks olnud vilja jahvatamine, kuid tuulikuid on kasutatud ka maa kuivendamiseks ja vee pumpamiseks (The Editors n.d.). Tuulikuid jagatakse kahte suuremasse rühma - horisontaalse teljega Euroopa tüüpi tuulikud ja vertikaalse teljega Pärsia tüüpi. Eestis on levinud horisontaalse teljega Euroopa tüüpi tuulikud, mis omakorda jagunevad veel pukktuulikuteks ja torntuulikuteks (*tower-mill*). (Jõgisäär 2013) Pukktuulikute kõrval on Eestis levinud veel torntuulikute alamliigid hollandi tuulik ja peaga tuulik (Koppel 2010a). Eestis on olnud hinnanguliselt 3585 tuuleveskist. Neist hollandi tüüpi umbes 1350 ning pukktuulikuid ligikaudu 2235. Tänapäeval on loetavaid (s.t neist on säilinud mingigi osa, vundament, varemed vms) tuuleveskeid Eestis 381, neist 258 on hollandi tüüpi ning 123 pukktuulikud. (Lukas, isiklik suhtlus. 05.01.2024, lisa 2)

1.1.1. Pukktuulik

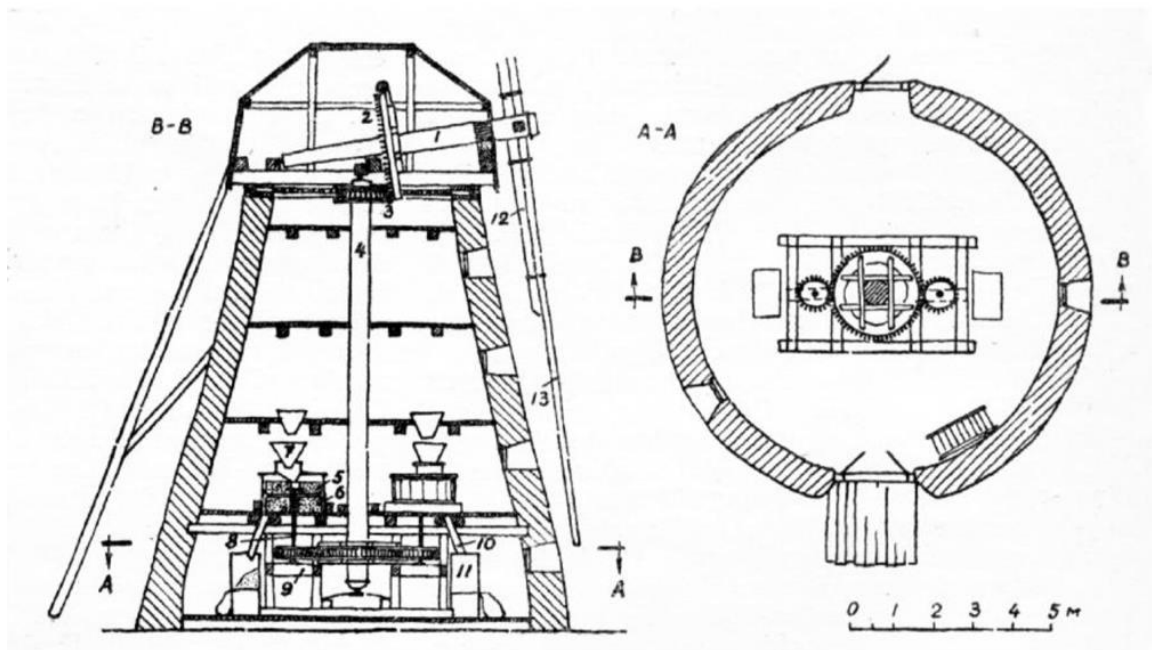
Pukktuulik on kõige vanem tuulikutüüp Euroopas. Eestis säilinud pukktuulikute vanim on Atla külas Lääne-Saaremaal asuv tuulik, millele on loodud aastaarv 1702. Neile on iseloomulik puidust kere, mida saab keerata vastavalt tuule suunale. Pukktuulikutel on all samm, mille ümber hiljem hakati laduma kividest, tugevat nürikoonusekujulist tuulikujalga (Joonis 1). Tuulikujala küljes on pöörpakk, mille peale kinnitub tuulikukere. Pöörpakk tagab võimaluse tuulikut keerata. Tiibu on tuulikul tavaliselt neli, kuid esineb ka kuue tiivaga tuulikuid. (Fuchs 1971) Eesti suurim pukktuulik asub Pärnumaal, Lääneranna vallas, Allika külas. Tuuliku küljepikkus on ligi 5 meetrit (tavaliselt jääb see alla 4 meetri) ning kõrgust on tuulikul umbes 11 meetrit. (27840 Veski... s.a)

Joonis 1. Joonis Nätsi pukktuulikust (Nätsi pukktuulik n.d).

1.1.2. Hollandi tuulik

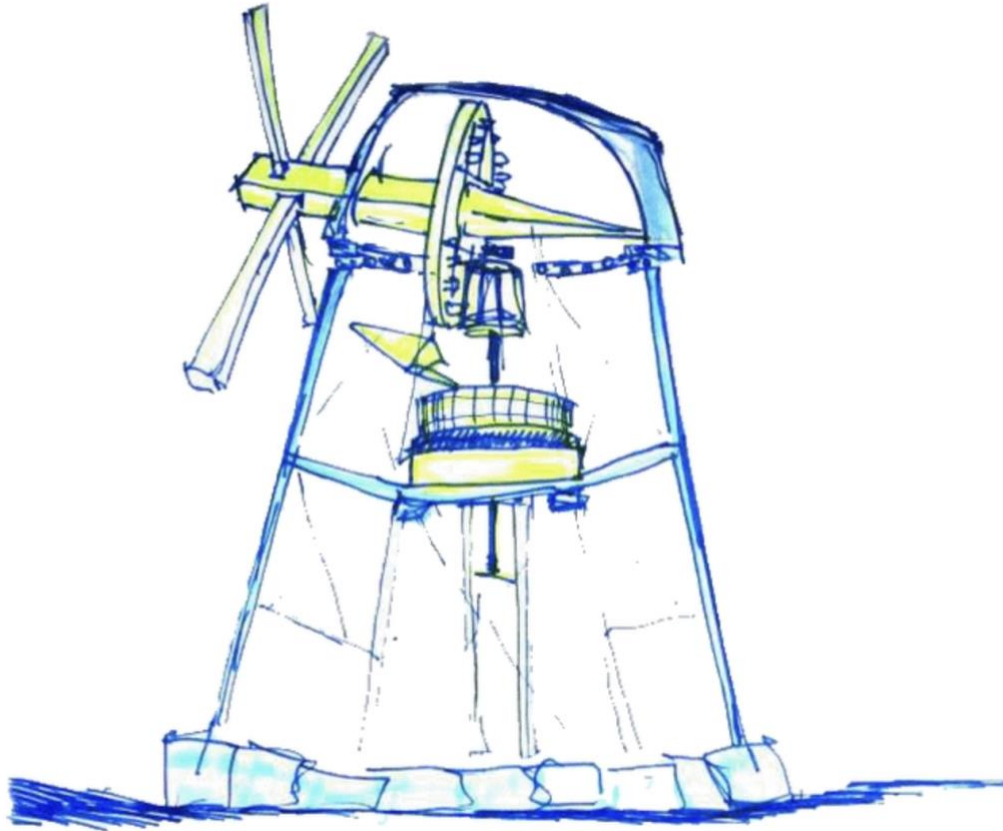
Asustuse kasvades ja feodaalkorra tugevnedes, ei piisanud väikestest pukktuulikute enam mõisate vajaduste katmiseks. Seetõttu hakati viljakasvatuspiirkondadesse rajama võimsamaid hollandi tuulikuid, mis lõpuks asendasid vanad pukktuulikud. Teadaolevalt Eesti vanimad hollandi tuulikud pärinevad 18. sajandi lõpust. (Fuchs 1976) Eestis leiduvad hollandi tuulikud on ehitatud kas kivist või puidust, ning on tüvikoonuselise kujuga (Joonis 2). Pukktuulikust eristab teda paigal seisev kere ning tuulde saab keerata ainult tema pead koos tiibadega. Üldiselt on pidust hollandlased kaheksakandilised ning kivist ümarad koonuselased või ülalt ümarad ja alt tahulised. (Koppel 2010c) Eestis olevad hollandi tuulikud on eri mõõtmetega, kuid enamasti on need ehitatud nii, et ülaosa läbimõõt on kaks korda väiksem kui allosa, ja tuuliku kere on sama kõrge kui selle allosa laius. Tuule püüdmiseks pidid olema tiivad kerge kaarega ning veelgi paremaks tuule püüdmiseks kasutati purjesid. (Fuchs 1976)

Joonis 2. K. Tihase joonis (1958) paekivist hollandi tuuliku põhiplaanist ja lõikest (Koppel 2010c).

1.1.3. Peaga tuulik

Peaga tuulik on haruldane tuulikutüüp, mis on levinud vaid Saaremaal ning on justkui pukk- ja hollandi tuuliku segu. Sellel on sarnaselt pukktuulikuga puidust kere, mis toetub kivist vundamendile, kuid sellel on keeratav ainult pea koos tiibadega nagu hollandi tüüpi tuulikutel. Peaga tuulikud on väiksed ning neil on tavaliselt kaks korrust (Joonis 3). Peaga tuulikul on ka eriline pärsi- ehk pidurdamissüsteem. See on samuti kombineeritud pukktuuliku ja hollandlase süsteemidest. Selle pidurirõngas töötab sarnaselt hollandi tuulikule ja katab umbes kolmveerandi suurest rattast, samal ajal kasutatakse pidurduskangi nagu pukktuulikus, kus pidurdamine toimub tuuliku seestpoolt. (Koppel 2010b)

Joonis 3. Vaba käega joonistatud joonis peaga tuulikust (Koppel 2010b).

1.2. Tuuleveskite funktsiooni muutus ajas

Tuuleveskite funktsioon on ajas märgatavalt muutunud. Traditsiooniliselt on tuuleveskite peamiseks eesmärgiks olnud teravilja jahvatamine, kuid tööstusrevolutsiooni algus 18. sajandi keskpaigas (Tööstuslik pööre n.d.) tõi endaga kaasa tuuleveskite järk-järgulise allakäigu. Aurumasinade ja fossiilkütuste laialdane kasutuselevõtt vähendas tuuleveskite kasutamist ja tähtsust (The evolution... n.d). Eestis mõjutas tuulikute kasutamise lõppemist nõukogude võim, mis keelustas isiklikud tootmisvahendid. Kolhoosidel oli käsk tuuleveskid kasutuskõlbmatuks muuta. Läbi tuli saagida tiivavõllid ning tõmmata tuulikud pukkidelt maha. Samuti kästi talunikel endal neile kuuluvad veskid ära lõhkuda. Viimane jahvatav pukktuulik asus Saaremaal ning seiskus 1980. aastal, kui suri veskimölder Aleksander Helm. (Koppel 2010a)

Esimene tuule jõul elektrit genereeriv tuulik valimis aastal 1887 (Jõgisäär 2013). 20. sajandi teisel poolel tekkinud energiakriis tõi aga kaasa suurendatud huvi taastuvenergia kasutamise vastu. See tõi endaga kaasa tuuleturbiinide kiirema arengu ning tuuleveskid sündisid omal moel uuesti- tuulegeneraatoritena. (The evolution... n.d) 1997. aasta 19. septembril alustas Hiiumaa

Tahkuna neemel tööd Eesti esimene kaasaegne tuulegeneraator – Genvind 150. Eesti esimene tuulepark alustas tööd 2002. aastal 11. oktoobril, Pärnu maakonnas Lääneranna vallas Virtsu alevikus. (Kuusik 2023)

Samas kui rahvas peab tuulegeneraatorit tuuleveski uueks väljenduseks, siis keeleliselt pole see võrdlus korrektne. Algupäraselt tähendab sõna „tuulik“ tuule jõul töötavat jahvekivi ehk tuulekivi. Sellest lähtuvalt on väljend „elektrituulik“ sisuliselt keeleliselt ebatäpne, kuna see viitaks justkui elektri abil töötavale jahve kivile, mitte elektrienergia tootmise seadmele. (Koppel 2024).

Vanad säilinud tuuleveskid aga tekitasid siiski inimestes huvi ning asjaarmastajad Eestis käivitasid uuesti veski juba enne viimase veski sulgemist ehk 1979. aastal Muhu saarel (Koppel 2010a). Tänapäevaks on Eestis aga kahjuks enamik veskeid lagunenud, kuid õnneks leidub tuulikuid, millesse on puhutud sisse uus eluvaim (lisa 2). Küllastajatele on avatud Eestis hetkel kakskümmend kolm tuuleveskit (lisa1). Neist viiel on valmisolek ja töövõime vilja jahvatada. Enamik neist kahekümne kolmest pakuvad võimalust tutvuda veski mehhanismide ja ajalooaga. Samas aga on veskitesse ehitatud nii majutusvõimalusi, restorane, peo- ja loomeruume kui ka näiteks sepikoda. (lisa 1)

Tuuleveskite funktsiooni muutus on lisaks kultuuripärandi säilimise aspektile kasulik ka keskkonnale (Synnergren 2020). Kliimamuutus on kasvav probleem ja vajab lahendusi. Vanade hoonete taaskasutamine on üks võimalikest viisidest, kuidas vähendada ehitussektori negatiivset mõju keskkonnale. Hetkel on ehitussektor üks suurimaid energiatarbijaid ja kasvuhoonegaaside tekitajaid maailmas. Uute hoonete rajamine nõuab suuri ressursse ja tekitab suures koguses heitgaase, samas kui olemasolevate hoonete, sealhulgas tuuleveskite, taaskasutamine vähendab oluliselt materjalikasutust, ehitusjäätmekogust ning energiat, mis kulub uue hoone ehitamiseks. Kohandatud taaskasutus pikendab olemasolevate hoonete elutsüklit ja aitab vältida lammutamiseks kuluvate ressursside raiskamist. (Aigwi jt 2023)

Tuuleveskite funktsioon on ajas oluliselt muutunud – traditsioonilisest vilja jahvatamisest on liigutud taastuvenergia tootmisele tuule abil ning lisaks on kunagistest tootmisrajatistest saanud kultuuri- ja turismiobjektid. Tehnoloogia areng ning ühiskondlikud muutused on tõrjunud tuulikud nende algsest funktsioonist eemale, kuid neile on leitud uued kasutusviisid, et väärtustada seda osa kultuurist ja ajaloo. Tuulikute taaskasutamine mitte ainult ei toeta

kohalikku kultuuri ja majandust, vaid aitab kaasa ka keskkonnasäästlikele lahendustele kliimamuutuste ajastul.

1.3. Veskiturism maailmas

Käesolevas töös määratletakse mõistet *veskiturism* tähistamaks turismivormi, mille keskmes on tuuleveskid kui kultuuri- ja elamusturismi objektid.

Ajaloolised veskihooned nii tuule- kui ka vesiveskid on paljudes riikides saanud oluliseks osaks kultuuripärandi säilimises ja turismis. Veskid ei ole pelgalt tööstusajaloo jäänukid, vaid ka tähelepanuväärsed objektid, mis kannavad endas kohalikku identiteeti, tehnoloogilist arengut ja maastikupildi eripära. Tänapäeval on järjest enam tähelepanu pööratud nende säilitamisele ja kohandamisele turismi eesmärgil.

Üheks silmapaistavamaks näiteks veskiturismist on Holland. Hollandis, Kinderdijkis asuvad 18. sajandi tuulikud, mis kuuluvad UNESCO maailmapärandi nimistusse. See 322 hektariline maa-ala loob täieliku terviku, mis koosneb poldermaastikust, kuivenduskraavidest, tammidest ja vallidest ning seal asub 19 ajaloolist kuivendustuulikut. Kõik need on hästi säilinud ning nende seast leiab 8 ümarat maani ulatuvate tiibadega kivituulikut (*round brick ground-sailers*), 10 rookatusega kaheksatahulist hollandi tuulikut (*hatched octagonal smock mills*) ja üks vabisev tuulik (*hollow post mill*). Kinderdijk on suurepärane näide sellest, kuidas ajalooline tööstuspärand võib muutuda elavaks turismiobjektiks, pakkudes külastajatele nii kultuurilist väärtust kui ka ainulaadset visuaalset kogemust. (Mill Network... n.d.)

Muidugi leiab häid näiteid ka mujalt riikidest, näiteks Rootsis Norra Kedumis asuv Pilebo tuuleveski taastati eesmärgiga muuta see külastuskeskuseks, kus on kohvik (*Naturum*), külalistemaja ja kogukonna koosolekukoht. Turismile suunatud funktsiooni jaoks sai veski endale rekonstruktsiooni käigus uue sisu, kuid veski algne kuju säilitati ja otsiti ka võimalikult autentsed ehitusmaterjalid. Selle projekti eesmärk oli tuua elu tagasi maapiirkonda, tõsta külastatavust ning säilitada ajaloolist väärtust. (Synnergren 2020)

Heaks näiteks veskiturismist Kesk-Euroopas on Felsőszentiváni tuuleveski Ungaris, mille taastamine ja taaselustamine näitab, kuidas ajaloolised tööstusrajatised võivad saada uue tähenduse turismi ja hariduse kontekstis. Aastaid kasutuseta seisnud veski taastati tehniliste jooniste ja ajalooliste kirjelduste põhjal, eesmärgiga säilitada selle autentsus ja funktsionaalsus. Eriliseks teeb selle projekti asjaolu, et veski ei ole ainult ajaloomälestis, vaid täielikult toimiv

mehhanism, mis demonstreerib viljajahvatuse protsessi nii nagu see toimis sajandeid tagasi. (Bitay jt 2021)

Näiteid veskiturismi arengust leiab ka väljaspoolt Euroopat. Üheks selliseks saab pidada Nashtifani tuuleveskite kompleksi Iraanis. Seda kompleksi peetakse maailma vanimate ja suurimate hulka kuuluvaks. Need Safaviidide ajastul ehitatud tuulikud paiknevad Khaafi piirkonnas. Tuulikud on ehitatud töötama igapäevaselt suurte hooajaliste tuultega. Ajalooliselt olid need veskihooned seotud igapäevase elu, toidutootmise, põllumajanduse ja sotsiaalsete suhetega ning tänapäeval on neist saanud külatamiseks populaarne turismiobjekt. Kuigi neid tänapäeval enam ei kasutata vilja jahvatamiseks, rõhutatakse nende vernakulaarsele tähtsusele (Mousazadeh 2018). Samuti on tuulikud kantud UNESCO maailmapärandi esialgsesse nimekirja, mis soodustab tulevikus veelgi suuremat rahvusvahelist huvi antud piirkonna turismile (Nashtifan Windmills... n.d.). Lisaks soovitatakse luua turismiteekondi, majutusvõimalusi ja hariduslikke programme, mis tõstaksid piirkonna nähtavust ja looks uusi majandusvõimalusi kohalikele elanikele (Mousazadeh 2018).

Nashtifani näide kinnitab, et ajaloolised tuuleveskid võivad olla ka väljaspool Euroopat kultuuriturismi keskmes, aidates elus hoida piirkondlikku pärandit ning toetada säästvat ja kogukonnakeskset arengut. Veskiturismi võib pidada üha populaarsemaks valdkonnaks, kuna üle maailma tekib järjest rohkem võimalusi ning selles nähakse kasvavat väärtust. Veskiturism on sageli seotud elamus-, haridus- ja päranditurismi elementidega, pakkudes külastajatele mitmekülgseid kogemusi – alates töötavate veskite mehhanismide vaatlemisest kuni majutuse, kohviku või töötoa külastamiseni ajaloolises hoones. Selliste projektide edu aluseks on sageli kogukondlik initsiatiiv, isiklik huvi või sügavam soov säilitada pärandkultuuri.

2. METOODIKA

Töö eesmärk on kaardistada Eestis asuvad tuulikud, milles pakutakse mõnda turismiteenust või toodet, teada saada hetkel tegutsevate teenuspakkujate motiividest ja luua kõigile huvilistele kättesaadav Eesti kaart, millele on kantud tegutsevad veskid. Tuulikutes pakutavad turismiteenused on vähestele nähtavad ning on avastamata turg paljude jaoks. Töö idee pärineb isiklikust huvist veskite vastu ning plaanist hakata pakkuma perekonnale kuuluvas tuulikus mõnda turismiteenust.

Töö koostamisel on kasutatud tehisarabi tõlgete koostamisel ning infootsingu mootorina.

2.1. Poolstruktureeritud intervjuud

Andemete kogumiseks on läbi viidud kvalitatiivuuring, mille käigus teostati poolstruktureeritud intervjuud veskiturismi pakkuvate ettevõtjatega. Selleks koostati Exceli andmebaas koostöös Rasmus Tähepõlluga, mis on antud töös esitatud lisana 1, kuhu koondati informatsioon kõikide veskite kohta, milles toimub turismitegevus. Valim oli suunatud lähtudes autori enda huvist. Valimi määramisel oli oluline mitmekesisus. Soov oli, et intervjuueeritavad tegutseksid erinevates valdkondades. Kahekümne kolme tuuliku seast valiti välja viis, mille omanikega võeti ühendust meili teel. Jaatava vastuse puhul lepidi kokku kohtumine intervjuuks kas kohapeal või veebis. Lisaks oli algselt plaan intervjuuerida ka viit veskiomaniku, kes on nüüdseks tegevuse lõpetanud, et mõista nende teel olnud väljakutseid, kuid ühegagi neist ei õnnestunud saada kontakti. Poolstruktureeritud intervjuu andis võimaluse läbiviijal küsimusi kohandada vastavalt vajadusele ning küsida ka lisaküsimusi. Lisana 3 on esitatud intervjuu küsimused, mida kasutati põhjana intervjuu läbiviimisel.

Intervjuu eesmärgiks oli saada ülevaade pakutavast turismiteenusest ning selle juhtimisprotsessidest. Mõista motiive veskiturismiga alustamiseks ning turundusvõimalustest ja -vajadustest. Samuti oli intervjuude eesmärgiks teada saada, kuidas on toimunud renoveerimise protsess ja kui suur roll taastamisprotsessides on olnud muinsuskaitse.

Intervjuudest kolm tükki viidi läbi *Google Meet's* keskkonnas, üks *Zoom'i* keskkonnas ning üks kohapeal. Intervjuud kestsid keskmiselt umbes 45 minutit. Kõige pikem oli 59 minutit ning kõige lühem 30 minutit. Intervjuud viidi läbi ajavahemikus detsember 2024 kuni märts 2025.

2.2. Interaktiivse kaardi koostamine

Töö üheks eesmärgiks oli luua interaktiivne Eesti kaart, kus oleks märgitud kõik veskid, mis tegelevad mõne turismiteenuse pakkumisega. Kaardi loomine on üks võimalikest viisidest, kuidas aidata kaasa veskiturismi populariseerimisele.

Kaardi koostamiseks kasutati andmeid Exceli andmebaasist (lisa 1). Kõigile tabelis olevatele veskiomanikele saadeti välja e-kiri, mille eesmärgiks oli veskiomanikke teavitada kaardi tegemisest ning anda neile võimalus kontrollida, kas nende veski kohta olev informatsioon on korrektne. Kahekümne kolmest saadetud kirjast saadi vastus viieteistkümnelt veskiomanikult.

See järel hakati andmeid sisestama *Google My Maps* keskkonda, et luua interaktiivne Eesti kaart. Keskkonna valiku puhul oli oluline, et see oleks kasutajale mugav ning sellel oleks võimalus lihtsalt kaarti edasi jagada erinevates keskkondades. *Google My Maps* keskkond osutus valituks, sest seda on ka edaspidi lihtne kasutada. Kaardi loomine, punktide lisamine, värvide ja ikoonide valimine ning kihistamine on mugav ja visuaalselt selge. Lisaks on keskkond tasuta ning sisu saab siduda teiste *Google* teenustega nagu näiteks *Google Maps*, mis lihtsustab oluliselt tuulikusse kohale jõudmist.

2.3 Andmete analüüs

Intervjuud transkribeeriti ja kodeeriti (Tabel 1), millele järgnes kvalitatiivne sisuanalüüs. Analüüsi käigus tõlgendati saadud tulemusi ning võrreldi neid omavahel, üritades leida sarnasusi ja erinevusi.

Tabel 1. Intervjuude põhjal kodeeritud teemad

Kategooria	Tulemuste põhjal loodud koodid
Seos tuuleveskiga ja huvi	- Ost - Perekondlik seos - Juhus - Huvi restaureerimise ja pärandi säilitamise vastu

Teenuse kirjeldused ja nende algatamise motiivid	- Käsitöö - Ruumirent - Muuseum - Restoran - Lisategevused - Isiklik huvi ja/või vajadused - Traditsioon/loogiline jätkamine - Orgaaniline asjade käik
Renoveerimine ja muinsuskaitse	- Leader programm - Muinsuskaitseameti toetused - Omavahendid - Teoreetiline abi
Turundus	- Vastavalt vajadusele - Sotsiaalmeedia (Facebook) - Koduleht - Puhka Eestis - Suust suhu reklaam
Perspektiiv	- Veski pidev hooldamine - Kvaliteedi säilitamine - Fookuse muutmine - Ruumide suurendamine - Uute lahenduste proovimine

3. TULEMUSED

3.1. Seos tuuleveskiga ja huvi

Viiest intervjuueeritavast viis on tuuleveski endale ostnud. Ühel juhul on tuulikuga olnud seotud varasemalt ka ülejäänud pere, kuid võõrandamine käis siiski läbi ostu. Kolme tuuliku omanikud tunnistasid, et ost oli juhuslik. Esimene (A) sattus tuuleveski ostu juurde läbi elukoha otsingu. Juhuslik ilmutus unenäos ning elumuutused viisid uue elukoha otsingutele. Varasem seos restaureerimisega oli julgustuseks proovida luua uus elamine just veskisse. See aga ei olnud võimalik ning tuli mõelda veskile uus funktsioon. Teine (B) intervjuueeritav otsis hoonet, kuhu luua sepikoda. Tööle ja koju sõites jäi tuulik iga päev silma, mis andis tõuke uurida selle ostuvõimalust ning rajada sinna oma sepikoda. Kolmas (C) sai veski majaga kaasa ehk algselt oli huvi hoopis möldrimaja vastu ning ostetigi ainult see. Hiljem veski võlu avastades omandati ka see. Neljas (D) intervjuueeritav tõdes, et tuuliku ost oli poolenisti juhuslik, mille taga oli isiklik huvi tuuleveskite vastu ning pidev veski silmajäämine koduteel. Viies (E) veskiomanik jõudis veski ostuni läbi perekonna pikaajalisele seosele tuulikuga.

Kui me seda möldrimaja ostsime, siis me tegelikult päris täpselt ei pannudki kogu seda komplekti kokku, et tegelikult see ongi möldrimaja ja see käibki selle veski juurde. Me ostsime tollel hetkel selle maja vallasasjana ja see veski ei kuulunud tegelikult otseselt selle maja juurde. Kui me hakkasime uurima, sest iseenesest oli veski (tollel hetkel ainult müür) väga võimas ja äge. Kui me hakkasime uurima, siis tuligi välja, et nad tegelikult on ajalooliselt olnud üks talukoht. /.../ Nüüdseks on ta siis jälle kõik üks talukoht, nii nagu ta oli vanasti.- intervjuueeritav C

Kõik tuuleveskite omanikud tõdesid, et peavad lugu kultuuripärandi säilimisest ja veski hooldamine ja rahvale tutvustamine on üks viis, kuidas seda teha. Intervjuueeritav D tõdes, et tema jaoks on pärandi säilitamine eriti olulisel kohal ning seetõttu on veski renoveeritud viisil, et seda saab realselt tööle panna ja vilja jahvatamiseks kasutada.

3.2. Teenuse kirjeldus ja nende algatamise motiivid

Intervjuudest ilmnas, et tuulikutes pakutavad teenused ja nende algatamise motiivid on mitmekesised, kujunedes välja vastavalt omanike huvidele, võimalustele ja hoone seisukorrale.

Intervjueeritav A tõdeb, et teenuse idee tulenes vajadusest koha järgi, kus tegeleda oma hobi ehk keraamikaga. Sellest kujunes välja idee luua kogukonna keskus, kus saaksid kõik ümberkaudsed elanikud käia tegelemas erinevate käsitöö vormidega. Lisaväärtusena tekis koht kus kohalik kogukond ja ka kaugemalt tulijad saavad koos käia. Lisaks saab veskis rentida ruume, et korraldada koosolekuid või seminare. Samuti on suviti avatud ka galerii, kus saab uudistada Eesti kunstnike töid.

Intervjueeritava B sõnul sai teenuse idee alguse inimeste huvist – möödujad hakkasid tuuliku vastu huvi tundma mitte ainult sepikojana, vaid ka võimaliku pulmapaiga või renditava ruumina. Seejärel tekkis huvi töötubade järgi ning nii ongi nüüdseks valminud sepikoda, mis pakub väikses mahus ka turismiteenuseid.

Meil alguses oli plaaniks ainult sepistamine. Siis kliendid või möödakäiad soovisid abielluda siin. Kena koht ju, et teha vähemalt see registreerimise osa. /.../ Siis läks see kuhugi pulmafoorumisse, siis tuli neid pulmalisi mitmeid juba. Võibolla parimal aasta 5-6 pulma. /.../ Siis küsiti, kas me ruume saame rentida, et keegi tahab pidada seminari või juubelit. Mõtlesime mingi loogilise hinna välja. /.../ Ega need teenused on tulnud iseenesest, keegi küsib „Kas me töötuba teeme? „, miks me ei tee, ikka teeme. – Intervjueeritav B

Intervjueeritav C teenuse idee tulenes puhtalt välistest teguritest. Nimelt ostetud möldrimaja ja veski asuvad UNESCO maailmapärandi nimistusse kuuluva Struwe geodeetilise mõõtmispunkti ümber. Ostes ei teatud punkti olemasolust, kuid inimeste huvi punkti kohta tekitas orgaaniliselt võimaluse tutvustada ka tuulikut kui turismiatraktsiooni ning nii sündiski tuulikusse muuseum, mis räägib nii Struwe geodeetilisest mõõtmisest, kui ka veski enda ajaloost.

Intervjueeritav D teenuse idee tekkis samuti loomulikult ning enesestmõistetavalt. Algusest saadik oli soov taastada tuulik enda jaoks nii, et seda oleks võimalik käivitada. Sellest tuli ka loogilise sammuna otsus avada see külastajatele ning luua sellest muuseum, mis tutvustaks tuuleveski toimimist ja ajalugu.

Intervjueeritav E teenus oli olemas mingil määral juba enne, kui veski omandati. Nimelt juba aastast 1974 oli tuulik avatud söögikoht. Aja jooksul on erinevad omanikud hoidnud seal erinevat stiili, kuid koht on alati olnud tuntud oma heade maitsete ning ürituste poolest. Tänapäeval on intervjueeritav hooaja pikendamiseks loonud sinna ka alkoholi tootmise ning ka see kogub rahva seas üha suuremat populaarsust.

Need viis näidet toovad esile, kui mitmekesised võivad olla motiivid ja teenuse kujunemise teed. Mõned lood on kasvanud juhusest, teised sihipärasest soovist midagi säilitada või ellu kutsuda. Nagu sisuanalüüsi käigus ilmnas, kirjeldavad seda mitmed märksõnad: käsitöö, ruumirent, muuseum, restoran, lisategevused, isiklik huvi, traditsioon või orgaaniline areng. Iga teenus on justkui omaniku peegeldus – praktiline väljendus sellest, mida ta väärtustab ja millesse usub.

3.3. Renoveerimine ja muinsuskaitse

Viiest tuuleveskist on muinsuskaitse all kolm ja ülejäänud kaks asuvad muinuskaitsealal. Kõik tuulikute omanikud on saanud rahalist või vajalikku nõustamist muinsuskaitseametilt. Kaks tuuleveskit on taastatud Leader programmi toel, mille eesmärgiks on tugevdada maaelu ja kohalikku elu maapiirkondades, soodustades kohalikku koostööd ning toetades partnerlustel põhinevate arengustrateegiate loomist ja elluviimist (LEADER s.a.). Osad intervjuueeritavatest mainisid ka omavahelist koostööd, millest on abi olnud renoveerimisprotsessides ning teenuse kujundamisel.

Ettevalmistus renoveerimiseks võttis paar aastsat, renoveerimine ise kestis pool aastat. /.../ Jooksvad kulud, veski laguneb kiirelt, tormiga vajab ta lisa hoolt. /.../ See parandamine on suur töö, mis vajab metsast täpselt õige puu otsimist. /.../ Palju mugavam ja mõnusam on veskit hoida, kui teda parandada. /.../ Kõik, mis liigub see kulub. Aga kindlasti on sõbrad, tuttavad, need samad Saaremaa mehed ja muinuskaitse, kes aitavad.- intervjuueeritav D

Kõik intervjuueeritavad aga toovad välja probleemikoha, milleks on veski amortisatsioon ning vajadus seda pidevalt parandada. See on otseses seoses teenuse pakkumisega. Neli intervjuueeritavat tõdesid, et teevad asja hobi korras ning teenuse pakkumise peamiseks eesmärgiks on teenida tasa tuuliku säilitamiseks vajalikud kulud. Üks peab oluliseks ka kasumi teenimist, sest tegu on lisaks hobile ka peamise sissetulekuallikaga. Eelnevast tuleneb, et kestlikkuse nimel ollakse valmis otsima uusi lahendusi ja kohandama teenuse sisu vastavalt võimalustele ja hooajalistele tingimustele.

3.4. Turundus

Tuulikutest tegutsevate teenusepakkujate turundustegevus on valdavalt praktiline ja vajaduspõhine. Intervjuude põhjal joonistub välja, et paljud neist ei näe end esmajoones ettevõtjatena, vaid hobipõhiste teenuste pakkujatena, kelle eesmärk on ennekõike katta veski

üalpidamisega seotud kulud. See kajastub ka nende lähenemises turundusele – pigem tagasihoidlik, sihitud ja sageli isiklikul kontaktil põhinev.

Olen nagu elustiili harrastaja selle veskiga. Võtan seda kui hobi, mida pakun, jagan teistega - intervjuueeritav A

Kõik veskid omavad veebipõhist kodulehte. Kodulehed annavad infot pakutavate teenuste ja vajalike kontaktide kohta. Lisaks leiab igalt kodulehelt info tuuleveski ajaloost. Samuti jagavad peaaegu kõik veskiomanikud kõige ajakohasemat informatsiooni oma *Facebooki* lehel ning kasutavad just *Facebooki* oma peamise turunduskanalina. Kõik tõdesid samuti, et suust suhu reklaam on kõige olulisem. Kõikide teenusepakujate jaoks on oluline isiklik ja positiivne kogemus klientidele ning selle kaudu oma brändi turundus.

Intervjuueeritav C rõhutas soovi hoida kvaliteeti läbi isikliku suhtluse kõikide külastajatega. Seetõttu ei näe ta ka vajadust suurendada tähelepanu turundusele. Intervjuueeritavad B ja D rõhutasid aktiivse turunduse puudumist põhjusel, et pakuvad turismiteenust hobi korras ning on valinud tagasihoidliku tegutsemisviisi – põhimõttel „kes küsib, see saab“. Seevastu aga intervjuueeritav E, kelle jaoks on teenus peamine sissetulekuallikas, tõi välja, et turundusel on väga suur roll ning lisaks eelmainitud viisidel reklaamitaks ennast ka näiteks raadios.

Samas tõdesid pea kõik intervjuueeritavad, et turundamisel aitaks kaasa koostöö kõikide veskiomanike vahel. Leides, et nii oleks võimalusi jõuda rohkemate inimesteni ja seeläbi viia veskiturism ka nendeni, kes ei tea tuulikutet midagi ja kekkel vasta erihuvi puudub. Selle koostöö edendamise üheks väljundiks võib pidada ka töö käigus loodud interaktiivset kaarti. Ka intervjuueeritavad nägid käesoleva töö tulemusena valminud interaktiivses kaardis suurt potentsiaali.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et turundustegevuse ulatus ja iseloom sõltub otseselt veski omaniku motivatsioonist ja eesmärgist – kas tegu on hobipõhise tegevuse või peamise elatusallikaga. Kuigi kõik kasutavad tänapäevaseid turunduskanaleid, nagu koduleht ja *Facebook*, peetakse olulisemaks siiski vahetut suhtlust ja külastajate positiivset kogemust, mis aitab sõnumil loomulikult teel levida. Turundus ei ole eesmärk omaette, vaid vahend, mida kohandatakse vastavalt teenuse olemusele.

3.5. Perspektiiv

Intervjuudes käigus selgus, et kuigi tuulikud on oma olemuselt ajaloolised ja statsionaarsed rajatised, on nende tulevikku puudutavad plaanid omanike mõtetes pidevas arengus ja muutumises.

Intervjueeritav A peab oluliseks uute lahendustega kaasaskäimist ning nende propageerimist. Näiteks on tuulikus ventilatsioon, mis töötab päikeseenergiaga. See on innovatiivne ning pakub ka huvilistele jututeemat ja lisapõhjust pikemaks uudistamiseks.

Intervjueeritav B nendib, et tulevikuks on palju plaane ja ideid. Ideedena on läbi käinud liharestoran, majutus või veskiruumide suurendamine ruumirendi eesmärgil. Hetkel veel pole leitud parimat väljundit, mis võiks realiseeruda ning hakata pakkuma lisaväärtust tuulikule.

Intervjueeritavad C ja D tõdesid, et kuna kõik toimib hetkel hästi, siis pole otsest vajadust muudatusteks. Eesmärgiks on pakkuda kvaliteetset teenust, mis paneks inimeste silmad särama ka edaspidi ning mis aitaks kaasa kultuuripärandi säilitamisele.

Intervjueeritav E märgib, et viimase aja erinevad kriisid ja majanduslangus on tekitanud olukorra, kus kaalutakse fookuse muutmist restorani äritl alkoholi tootmisele. Restorani kindlasti ei taheta sulgeda vaid muuta teenust nii, et see tooks maksimaalselt kasu. Tulevikus nähakse võimalusena pakkuda restoraniteenust hooajaliselt, peamiselt suvel.

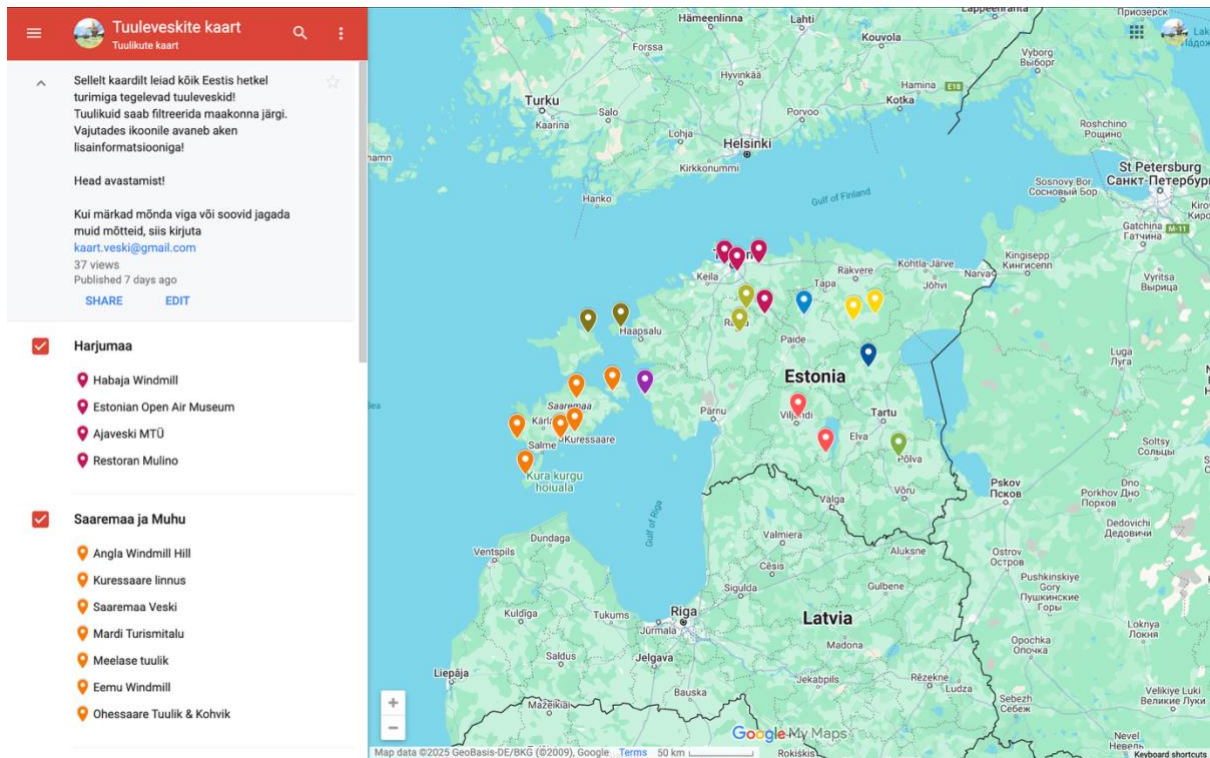
Pigem me arvame, et ongi oluline fookus napsule suunata. Me ei tea hetkel, kas me jääme avatuks aastaringi või ainult hooajal. Ja sel juhul siis just napsuga edasi minna. /.../ Hetkel oleme suunanud jõud just nagu restorani upitamiseks aga võibolla peaks fookust muutma. Eks nad mõlemad nagu täiendavad üksteist. – intervjueeritav E

Üks on kindel, kõik tahavad säilitada oma tegevust ning luua tuulikutega lisaväärtust Eesti kultuuripärandi säilimisse ja tutvustamisse. Iga veskiomaniku vaade tulevikule on kujundatud nii praktilistest vajadustest – nagu hooldus ja säilimine – kui ka visioonidest, kuidas pakkuda külastajatele mitmekesist ja jätkusuutlikku teenust.

3.6. Interaktiivne Eesti kaart

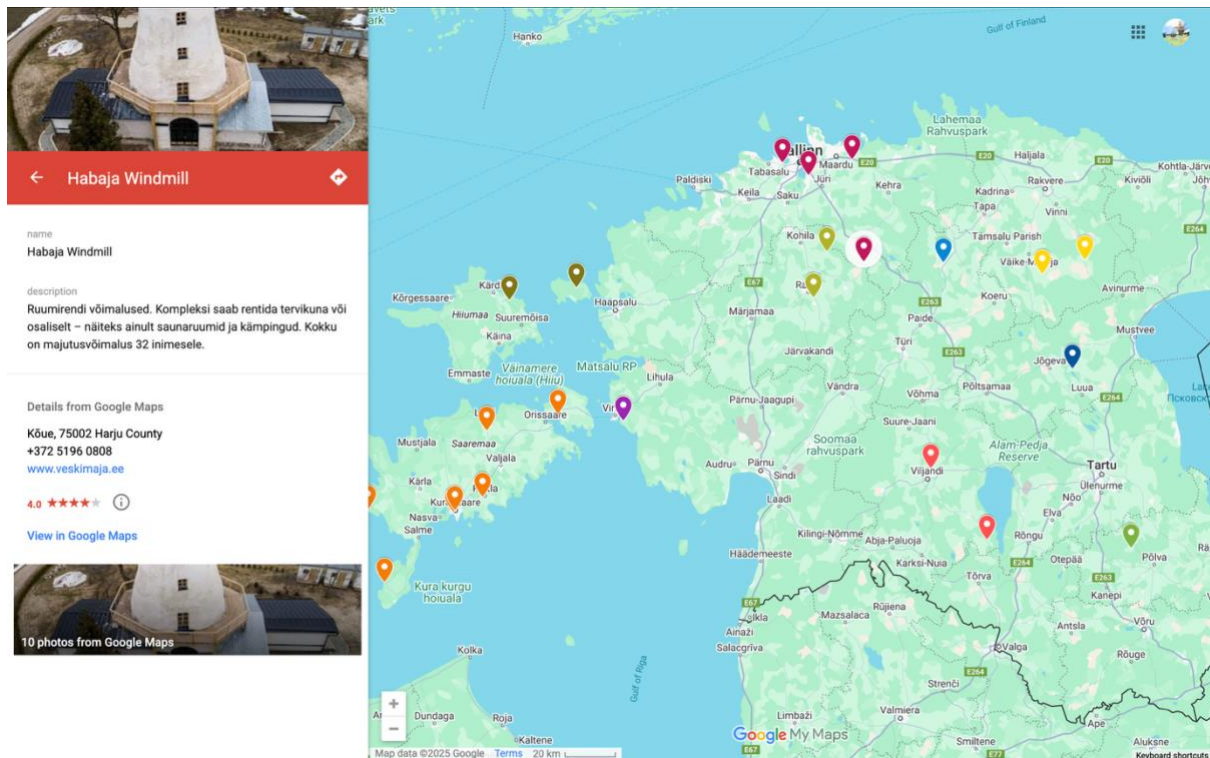
Interaktiivne kaart on üks võimalikest viisidest, kuidas anda edasi infot mingi piirkonna tegevusvõimaluste kohta. Need mitte ainult ei lihtsusta navigeerimist vaid on ka hea viis kuidas anda edasi rohkem infot. See aitab kaasa sihtkoha atraktiivsuse suurendamisele. (Yang jt 2024)

Kaart on loodud nii, et kõigil, kellel on link pääsevad sellele ligi. Kaarti on võimalik siduda otse veebilehtedega, tekitades tuuleveskite omanikel võimaluse seda oma kodulehtedel jagada. Kaart koosneb kümnest kihist ning on jagatud maakondade kaupa. Igat kihti saab eraldi vaadelda, et tutvuda selles maakonnas asuvate tuulikutega. Visuaalselt mugavamaks jälgimiseks on iga maakond eristatud eri värviga (Joonis 4.).

Joonis 4. Külastaja vaade Interaktiivsele kaardile keskkonnas *Google My Maps* (Roossaar 2025).

Ikoonile vajutades avaneb aken lisainformatsiooniga. Kust näeb lühikokkuvõtet tuuleveski teenustest ning saab edasi navigeerida tuuliku kodulehele või *Googel Maps* rakendusse. (Joonis 5).

Joonis 5. Näide võimalikust navigatsioonist kaardil (Roossaar 2025).

Interaktiivne kaart on tõhus vahend Eesti tuuleveskite koondamiseks ja nende esiletõstmiseks turismiobjektina. Edasise arendusvõimalusena saaks kaardile laiendada filtreerimisfunktsiooni, mis võimaldaks tuulikuid sorteerida näiteks teenuse tüübi järgi. Samuti oleks väärtuslik mitmekeelne kasutuvõimalus, mis muudaks kaardi kättesaadavamaks välituristile. Lisaks saab viia kaardi üle mujale keskkonda, mis võimaldaks jälgida ja analüüsida kaardi kasutust.

4. ARUTELU

Analüüsid viie erineva tuuleveski omaniku kogemusi, saab esile tuua mitmeid ühiseid jooni, kui ka selgeid erinevusi. Kõik tuulikute omanikud väjendasid oma motiiviks ühel või teisel viisil kas kultuuripärandi säilitamist, isiklikku huvi, praktilist vajadust, kogukondlikku vastutust või neid kõiki aspekte.

Selgelt kerkib esile asjaolu, et tuulikute soetamine ja neis turismitegevuse alustamine ei ole enamasti olnud plaanipärane tegevus, vaid pigem juhuse, huvi või elumuutuse tulemus. Kolm viiest omanikust tõid välja, et ost toimus juhuslikult – tuulik sattus tee peale või osteti koos muu kinnisvaraga. See viitab, et turismitegevuse algatamise protsess ei pruugi vajada kindlat äriplaani, vaid tekib hoopis läbi emotsionaalse sideme ja olemasolevate võimaluste pinnalt. Erandiks on vaid intervjuueeritav E, kelle puhul oli pere juba varasemalt seotud veskiga ning kelle tegevus on tugevalt suunatud tulu teenimisele.

Tulemused näitasid, et tuulikutes pakutavad teenused on tekkinud omanike isiklikest huvidest ja oskustest – olgu selleks käsitöö, muuseumitegevus või toitlustus. Paljudel juhtudel kujunes teenus välja orgaaniliselt, vastusena külastajate huvile või kogukonna vajadusele. Kõik teenusepakkujad rõhustasid isikupärasuse tähtsusele, kui vajadusele, läbi mille müüa oma teenust, saavutades klientide rahulolu.

Renoveerimise osas tuli esile, et tuuliku säilitamine ja korrashoid on suur väljakutse. Kõik intervjuueeritavad tõdesid, et tuulik vajab pidevat hooldust ning lagunemine on vältimatu, kui ei ole regulaarseid investeeringuid. Selleks on kasutatud nii LEADER-programmi, omavahendid, kui ka muinuskaitseameti toetuseid. Mõned intervjuueeritavad rõhutasid ka omavahelist koostööd, pidades seda väärtuseks, mis on osutunud oluliseks nii renoveerimisel kui teenuse arendamisel.

Turunduse osas ilmnes suur erinevus hobikorras teenusepakkujate ja sissetuleku fookusega omanike vahel. Enamik intervjuueeritavaid kasutab kodulehte ja Facebooki kontot, kuid rõhutati, et turundus pole eesmärk omaette. Oluline on põhimõte „kes küsib, see saab“, mida mainisid mitmed vastajad. See näitab, et tuuleveskites toimuv teenus ei ole massidele suunatud, vaid eelistatakse personaalsust ja rahulikku tempot. Erandiks oli intervjuueeritav E, kelle jaoks

on teenus peamine sissetulekuallikas ning kes kasutab mitmekesiseid turunduskanaleid, sealhulgas ka traditsioonilisi meediaväljundeid nagu raadio. Arutledes turunduse rolli üle, võib väita, et see kujuneb mitte niivõrd soovist rohkem külastajaid meelitada, vaid vajadusest hoida kontrolli teenuse kvaliteedi ja mahu üle.

Perspektiivide osas joonistus välja kaks põhilist aspekti. Esimene on säilitada ja hoida stabiilsust. Mitmed omanikud soovisid jätkata samamoodi, pakkudes kvaliteetset teenust ja hoides tuulikute korras. Teine aspekt on areng ja uuenduslikus. Mõned omanikud kavandavad uute teenuste lisamist, fookuse muutmist või ruumide ümberkujundamist. Eriti ilmnes see intervjuueeritava E puhul, kes tõi välja, et kaalutakse keskendumist rohkem alkoholi tootmisele piirates restorani tegevust talvisel hooajal. See näitab, kuidas tuleb turismiettevõtjatel paindlikult reageerida majanduslikele muutustele ja turismi hooajalisusele.

Kogu uuritud materjali põhjal võib öelda, et tuulikutes toimuv turism areneb mitmel tasandil ning lähtub ennekõike inimlikust pühendumusest ja isiklikest eesmärkidest. Need ettevõtmised on rajatud eelkõige entusiasmile ja soovile säilitada midagi, mis juba kord on hävinenud või hävinemas. Kuigi äriplaneerimine on osaliselt olemas, ei ole see enamasti domineeriv. Pigem peegeldab iga intervjuueeritav oma väärtusi ja huve läbi selle, kuidas ja kellele teenust pakutakse. Just selles seisnebki nende ettevõtmiste eripära ja tugevus – kultuuripärand ei ole pelgalt taastatud hoone, vaid elav kogemus, mis on seotud inimestega, kes seda kannavad.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärk oli uurida, millised on Eestis tegutsevate tuuleveskite kasutusvõimalused turismivaldkonnas ning millised on nende omanike motiivid ja väljakutsed teenuse arendamisel.

Töö esimene osa annab ülevaate tuuleveskitest, nende omapäradest ja veskiturismist maailmas. Lisaks tutvustab esimene peatükk tuuleveskite olukorda Eestis. Töö teine osa keskendub tuuleveskitele, kus hetkel pakutakse mõnda turismiteenust.

Töö uurimisküsimustele vastuste saamiseks, koostati ülevaatlik tabel hetkel turismiteenuseks avatud tuuleveskitest. Viidi läbi poolstruktrueeritud intervjuud teenusepakkujatega. Koostati interaktiivne Eesti kaart, mis koondab infot turismiteenust pakkuvate tuulikute kohta, aidates seeläbi parandada nende nähtavust ja ligipääsetavust.

Intervjuude analüüsi tulemusel selgus, et veskiturismi arendamisel peamisteks probleemideks on pidev vajadus tuulikut renoveerida või parandada ja vähene huvi veskiturismi teenuste järele, mis osaliselt tuleneb koostöö puudumisest tuuleveskite omanike vahel. Nähtavuse parandamiseks turismiturul loodi interaktiivne Eesti kaart, mida saab pidada tuulikute vahelise koostöö üheks esimeseks sammuks.

Lisaks saab töö tulemusena järeldada, et tuuleveskid pakuvad mitmekesiseid võimalusi kultuuri- ja elamusturismi arendamiseks, kuid vajavad teadlikumat toetust, paremat nähtavust ja paindlikke arendustegevusi. Hoolimata piiratud ressurssidest ja väljakutsetest tegutsevad mitmed veskiomanikud suure pühendumusega, sidudes oma tegevuses pärandihoolduse, kogukonnatöö ja loovturismi elemendid.

Käesoleva töö uurimus oli kvalitatiivne, mistõttu ei saa tulemusi üldistada kõikidele Eesti tuuleveskitele ega turismiettevõtetele. Siiski annab uurimus väärtusliku sisendi sellesse, kuidas kultuuripärandi hoidmine, isiklik pühendumus ja loov lähenemine võivad kujundada ainulaadseid turismiteenuseid. Töö raames saadud tulemused viitavad asjaolule, et tuulikute turismipotentsiaal Eestis kontekstis on seni alakasutatud, kuid teadlikuma arendustegevuse ja nähtavuse suurendamise korral võiksid need objektid mängida olulist rolli kohaliku kultuuri ja elukeskkonna elavdamisel.

ALLIKALOEND

- Aigwi, I. E., Duberia, A., & Nwadike, A. N.** (2023). Adaptive reuse of existing buildings as a sustainable tool for climate change mitigation within the built environment. - *Sustainable Energy Technologies and Assessments*, 56, 102945. Vaadatud 14. aprill 2025, kättesaadav <https://doi.org/10.1016/j.seta.2022.102945>
- Bitay, G., Márton, S. ja Talpas, A.** (2021). The story of a re-operating windmill. - *Modern Technologies in Manufacturing*. Vaadatud 14. aprill 2025, kättesaadav: <https://doi.org/10.33894/mtk-2021.14.02>
- Nätsi pukktuulik. (s.a). Eesti vabaõhumuuseum [veebileht]. Vaadatud 16. aprill 2025, kättesaadav <https://evm.ee/ekspositsioon/laane-eesti/natsi-pukktuulik>
- The Editors of Encyclopaedia Britannica.** (2025.). Windmill. – *Encyclopedia Britannica*. Vaadatud 31. märtsil 2025, kättesaadav <https://www.britannica.com/technology/windmill>
- Fuchs, V.** (1971). Vanad Eesti pukktuuliku. Tallinn: Valgus. 3-9 lk.
- Fuchs, V.** (1976). Hollandi tuulikud Eestis. *Suitsutare*. Eesti Vabaõhumuuseum. Vaadatud 1. aprill 2025, kättesaadav <https://drive.google.com/file/d/1FxB8WfPDQL4XGe8RdK3yI4i7qMXDOFf3/view>
- Jõgisaar, K.** (2013). Tuuleenergia: väärt abiline läbi ajaloo. - *Bioneer*. Vaadatud 2. aprill 2025, kättesaadav <https://bioneer.ee/tuuleenergia-v%C3%A4%C3%A4rt-abiline-l%C3%A4bi-ajaloo-0>
- Koppel, M.** (2010a). SAAREMAA TUULEVESKID. WeskiWiki. [veebileht] Vaadatud 31. märts 2025, kättesaadav https://weskiwiki.ee/index.php?title=SAAREMAA_TUULEVESKID
- Koppel, M.** (2010b). SAAREMAA TUULEVESKID- Peaga tuulikud. WeskiWiki. [veebileht] Vaadatud 31. märts 2025, kättesaadav https://weskiwiki.ee/index.php?title=SAAREMAA_TUULEVESKID#PEAGA_TUULIKUD
- Koppel, M.** (2010c). SAAREMAA TUULEVESKID- Hollandi tuulikud. WeskiWiki. [veebileht] Vaadatud 31. märts 2025, kättesaadav https://weskiwiki.ee/index.php?title=SAAREMAA_TUULEVESKID#HOLLANDI_TUULIKUD
- Koppel, M.** (2024). Tuugen, mitte elektrituulik. - *Saarte Hääl*. Vaadatud 25.04.2025, kättesaadav <https://saartehaal.postimees.ee/8178046/mihkel-koppel-tuugen-mitte-elektrituulik>
- Kuusik, K.** (2023). Tuuleenergeetika keskkonnamõjud. Bakalaureusetöö. Tallinna Tehnikaülikool. Tallinn. Vaadatud 2. aprill 2025, kättesaadav <https://digikogu.taltech.ee/et/item/9c2b580c-1523-4732-930b-c4297923909b>
- Mousazadeh, M.** (2018). The importance of Iranian historical windmills as vernacular heritage in cultural development (case study: Nashtifan-e-Khaaf windmill). - *Academia.edu*. Vaadatud 16. aprill 2025, kättesaadav: <https://www.academia.edu/105601831/>

- 27840 Veski talu pukktuulik (s.a). Kultuurimälestiste register [veebileht]. Vaadatud 1. aprill 2025, kättesaadav <https://register.muinas.ee/public.php?menuID=monument&action=view&id=27840>
- LEADER (s.a.). Põllumajandus- ja Toiduamet [veebileht]. Vaadatud 9. mai 2025, kättesaadav <https://www.agri.ee/maaelu-pollumajandus-toiduturg/maaelu-maaettevotlus-maakasutus/leader>
- Roosaar, K.** (2025). Eesti tuulikud turismikaardil [Interaktiivne kaart]. Google My Maps. Vaadatud 14. mai 2025, kättesaadav https://www.google.com/maps/d/u/4/viewer?mid=16r_J_Odj0mLNLTRGFJ8Xrgv11OH7As&ll=58.635822220146146%2C25.50201960329391&z=7
- Synnergren, S.** (2020). Reuse to remember, remember to reuse: How architectural heritage can make the countryside more attractive. Master's thesis. Chalmers University of Technology. Vaadatud 14. aprill 2025, kättesaadav <https://hdl.handle.net/20.500.12380/301188>
- Tööstuslik pööre. (s.a.). Eesti Entsüklopeedia [veebileht]. Vaadatud 2. aprill 2025, kättesaadav http://entsyklopeedia.ee/artikkel/t%C3%B6%C3%B6stuslik_p%C3%B6%C3%B6re1
- Mill Network at Kinderdijk-Elshout (n.d.). UNESCO World Heritage Centre [veebileht]. Vaadatud 14. aprill 2025, kättesaadav <https://whc.unesco.org/en/list/818/>
- Nashtifan Windmills. (n.d.). UNESCO World Heritage Centre [veebileht]. Vaadatud 16. aprill 2025, kättesaadav <https://whc.unesco.org/en/tentativelists/6192/>
- The evolution of wind power: From windmills to modern turbines. (n.d.) WELink [veebileht]. Vaadatud 2. aprill 2025, kättesaadav <https://welink.eu/the-evolution-of-wind-power-from-windmills-to-modern-turbines/>
- Yang, H., Shen, J., Hong, S., & Zhu, F.** (2024). Mining and visualization of tourism cultural image based on the information transmission model of tourism cultural map—Taking Nanjing Xuanwu Lake tourist attraction as an example. - *ISPRS International Journal of Geo-Information*, 13(11), 391. Vaadatud 14. Mai 2025, kättesaadav: <https://doi.org/10.3390/ijgi13110391>

LISAD

Lisa 1. Exceli andmebaas, tegutsevate tuuleveskite nimekiri

Veski nimi	Aadress	Koduleht/kontakt
Ajaveski	Veski talu, Loo küla, Jõelähtme vald, Harjumaa 74 228	https://www.ajaveski.eu/
Angla tuulikud	Angla küla, Leisi, 94244 Saare maakond	https://angla.saaremaa-top.ee/angla/
Bassivesk/Järlepa veski	Lindlate tee 4, Järlepa, 79411 Rapla maakond	https://www.facebook.com/profile.php?id=61563310088696
Eemu tuulik	Eemu tuulik, Linnuse küla, Muhu vald, Saare maakond	https://www.muuseum.ee/#
Habaja tuuleveski	Veskimaja, Habaja alevik, Kose vald, Harju maakond	https://veskimaja.ee/
Karilatsi Vabaõhumuuseumi tuuleveski	Karilatsi küla, Kanepi vald, Põlvamaa 63505	https://karilatsimuuseum.ee/
Karula mõisa tuuleveski	Tuuliku, Karula, 71070 Viljandi maakond	-
Kuremaa tuuleveski	Tuuleveski, Mooritsa küla, Jõgeva vald, Jõgeva maakond	https://kuremaaelamuskeskus.ee/kuremaa-veski/
Kuressaare linnus- kindluse pukktuulik	Lossihoov 1, Kuressaare, 93810, Saaremaa	https://linnus.samu.ee/
Saaremaa Veski	Pärna tn. 19, Kuressaare Saaremaa Eesti	https://saaremaaveski.ee/
Mardi talu tuuleveski	Kaju talu, Karala küla, Saaremaa vald, Saare maakond	https://marditalu.ee/
Meela talu pukktuulik	Tuuliku, Kuusiku küla, Saaremaa vald, Saare maakond	https://www.facebook.com/meelasetuulik
Muuga tuuleveski	Tuuliku tee, Muuga, 46502 Lääne-Viru maakond	-
Ohesaare Panga pukktuulik	Ohesaare, 93248 Saare maakond	https://saaremaatuulik.ee/
Peetri tuulik/ Restoran Mulino	Peetri tee 2, Peetri, 75312 Harju maakond	https://www.facebook.com/profile.php?id=61559506046534
Pivarootsi tuuleveski	Pivarootsi, 90126 Pärnu County, Estonia	https://pivarootsi.ee/tuulik
Puraviku tuuleveski	Puraviku Tuuleveski, Valtu küla, Rapla vald, 79531 Rapla maakond	https://www.veskiseпад.ee/
Eesti vabaõhumuuseumi tuulikud	Vabaõhumuuseumi tee 12, 13521 Tallinn, Eesti	https://evm.ee/
Rälby pukktuulik	Vormsi, Rälby, 91310 Lääne maakond, Estonia	https://vormsi.ee/vormsi_places/ralby-pukktuulik/
Seidla tuuleveski	Seidla küla, Albu vald, Järvamaa	http://www.seidlatuulik.ee/
Soera talumuuseumi pukktuulik	Soera, Palade küla, 92301, Hiiumaa	https://hiiumaa.ee/objekt/soera-talumuuseum/n
Suislepa tuuleveski	Veski tänav 11, Suislepa, 69703 Viljandi maakond	https://www.facebook.com/p/Suislepa-Veski-Kohvik-100057476918038/?locale=et_EE
Võivere tuuleveski	Tuuliku, Võivere küla, Väike-Maarja vald, Lääne-Viru maakond	https://www.facebook.com/profile.php?id=100064727587450&locale=et_EE

Lisa 2. Meilivestluse protokoll

Meilivestluse protokoll- Dan Lukasega (restaureerimisnõunik)

Kuupäev: 05.01.2024

Vorm: meilivestlus

Kontakt: Dan.Lukas@muinsukaitseamet.ee

Küsimus: Kui palju on olnud Eestis tuuleveskeid ning kui palju neist on säilinud tänaseks?

Vastus: Hollandlasi on olnud minu hinnangul Eesti umbes 1350 ja pukktuulikuid 2235. Täna on loetavaid tuuleveskeid 381, neist hollandlasi 258 ja pukke 123.

Lisa 3. Intervjuu küsimused

1. Kirjeldage lühidalt, mis teenust pakutakse tuulikus
2. Milline on seos tuulikuga? Pärand, ost vms.
3. Mis oli motiiviks alustama turismiteenuse pakkumist?
4. Renoveerimine
 - Millises seisus tuulik omandati? Kas tuulikut tuli renoveerida enne, kui siin hakati pakkuma teenust?
 - Kas renoveerimine oli omaalgatuslik ja sooritatud omade vahenditega?
5. Turismiteenus
 - Millest tuli otsus just selle otstarbega tuulik teha, kas oli õige otsus tagantjärele vaadates?
 - Kuidas on piirkonnas üldse seis turismiga? Konkurentide olemasolu ja koostöövõimalused.
 - Kui oluliseks peate koostööd Puhka Eesti teenusega? Kui suurt vajadust näete turundusel? Kuidas turundate ennast?
 - Hooajalised raskused, kas mõjutab ja kuidas vähendate seda mõju?
6. Muinsuskaitse roll. Kas koostöö oli sujuv ning kuidas nad teid toetasid?
7. Mis on veski perspektiivid? Kuhu soovitakse jõuda?
8. Mis on soovitused tulevastele tuuliku omanikele, kes plaanivad hakata ka turismiteenust pakkuma?

Lisa 4. Lihtlitsents lõputöö salvestamiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks ning juhendaja(te) kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Mina, Kärt Roosaar,

(autori nimi)

sünniaeg 22.10.2002,

1. annan Eesti Maaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda koostatud lõputöö
Tuuleveskid kui kultuuripärand ja nende potentsiaal turismiobjektidena Eestis,

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Lea Sudakova,

(juhendaja(te) nimi)

salvestamiseks säilitamise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi EMU DSpace lisamiseks ja Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates lõputööd reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, üldsusele kättesaadavaks tegemiseks kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni;

2. olen teadlik, et lihtlitsentsiga antavad õigused jäävad alles ka mulle;
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Lõputöö autor (allkirjastatud digitaalselt, kuupäev digitaalallkirjas)

Juhendaja kinnitus lõputöö kaitsmisele lubamise kohta

Luban lõputöö kaitsmisele.

Juhendaja (allkirjastatud digitaalselt, kuupäev digitaalallkirjas)